

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ

О. А. Заглада,
О. С. Піціль.

Державна агроекологічна академія України, м. Житомир

У статті розглядається методологічний, теоретичний та прагматичний рівні екологізації гуманітарної освіти.

Історія розвитку цивілізації засвідчує, що вплив людини /суспільства/ на довкілля від епохи до епохи зростає. Якщо раніше навантаження на природне середовище було незначним, то сьогодні внаслідок високого рівня розвитку техніки і технологій цей вплив багатократно зріс. Природа все більше втрачає здатність самовідтворення, деградує, вона “жорстоко мстить людству” /Ф. Енгельс/ за нерозумне, хижацьке, “завойовницьке” ставлення до неї.

Розірвано споконвічне єднання людини з природою. Егоїзм, інтерес та бажання вигоди стали пріоритетними у відносинах з природою. Забуто, що людина – невід’ємна частина природи. Вона сама є природа, і їй постійно слід вчитися у природи, оскільки остання є набагато мудрішою, якщо можна так сказати, досвідченішою. Той, хто розуміє природу, ніколи не зможе їй шкодити, оскільки ця особистість є взірцем глибокої моральності, духовності та чистоти помыслів.

Вважаємо, що характер взаємодії Людини з навколишнім середовищем та соціальною сферою детермінується тим типом культури, котрий культивує даний індивід або який панує у суспільстві. Сьогодні все більше і більше спеціалістів переконується в тому, що причини екологічної кризи слід шукати не тільки у малоефективній природоохоронній діяльності, застарілих енергомістських технологіях, недосконалому законодавстві, а й в тому, що основна маса людей – від пересічного громадянина до високопоставлених державних чиновників і урядовців – мають дуже низький рівень загальної, в т. ч. і екологічної культури. Без кардинальних змін у культурі природокористування годі надіятись на поліпшення стану природного середовища, позитивні зміни в екології.

Інтенсифікація сільськогосподарського виробництва та техніко-технологічний вплив промислових підприємств на довкілля у загальнопланетарному масштабі засвідчує, що співвідношення об’єктивних природних /геологічні, ландшафтні, кліматичні, біологічні та ін./ умов та суб’єктивних (гуманітарних) факторів, що включають не тільки умови життя і побуту, а й інтелектуальний фон, моральне, естетичне, наукове і екологічне удосконалення особистості, повинно бути діалектичним, гармонійним, а не конфронтаційним; врівноваженим, а не розбалансованим; гуманістичним, а не егоїстичним; перспективним, а не таким, що виходить лише із потреб сьогодення.

Виходячи із наявних реалій, вважаємо, що основу екологічної культури складають екологічні знання. Необхідність (потреба людства) в цих знаннях постійно зростає. Студенти при вивченні гуманітарних, соціально – економічних, політичних та спеціальних дисциплін

оволодівають екологічними знаннями, котрі умовно можна розподілити на три рівні: методологічний, теоретичний та прагматичний.

Методологічний рівень найбільш важливий. Він формується в процесі оволодіння філософією та філософськими дисциплінами. Це своєрідна мета — наука, що являє сукупність загальнотеоретичних ідей, принципів, методів, прийомів не тільки пізнавальної, а й практичної діяльності. Методологічний рівень — це метатеоретичне дослідження, воно спрямоване не стільки на об'єкт, скільки на знання про об'єкт, точніше на методи, засоби і т. ін., за допомогою яких воно здобує. На нашу думку, основне призначення методологічного рівня — здійснювати критичний аналіз у ставленні до екологічного знання. В цьому випадку не просто описується пізнавальний процес, а визначаються можливості здобуття нового знання. Тому-то методологічний рівень в екологізації гуманітарної освіти не може бути дескриптивно-нормативним /описувально-пропонованим/, його завдання набагато ширше і полягає в тому, щоб з позицій минулого досвіду наукового знання, його історії здійснювати аналіз сучасного стану і на цій підставі, прогнозувати подальший розвиток, розуміючи, що будь-яке прогнозування має суто імовірнісний і евристичний характер. Одночасно — це найбільш складний рівень, оскільки його формування можливе лише за умови високого рівня знання теорії.

Теоретичний рівень за значенням є не менш важливим. Він формується комплексом наук, що викладаються у вузі. Тут і природні, технічні, біологічні, спеціальні науки, в т. ч. і історія науки. Давно відомо, що там, де завершується історія, бере свої витoki теорія. Історія не тотожна теорії, але логічність, послідовність, системність викладу робить історію теорією.

Основне призначення теоретичного рівня — забезпечити індивіда науковими знаннями про світ природи. Однак, слід зазначити, що використання одного лише природничо-наукового знання при виборі методів, засобів, прийомів управління екорозвитком не є достатнім. Вибір цих методологічних конструкцій управління повинен доповнюватися соціально — гуманітарною та геокоінформацією і є методологічною підставою для ефективного управління соціоприродними процесами, прогнозування тенденцій розвитку й взаємодії суспільства і природи у більш віддаленій перспективі.

Стосовно прагматичного рівня, то логічно він є третім, але за значенням не менш важливим від попередніх, оскільки на цьому рівні набуті теоретичні та методологічні конструкції втілюються в практичні результати. Але при цьому слід зазначити, що прагматичний рівень не може бути втілений за відсутності теоретичного і методологічного. Більш того, ці рівні взаємообумовлюють один одного, впливають і сприяють творчому удосконаленню екологічних знань в процесі життєдіяльності людини (суспільства)

Однак навіть самий високий рівень одержаних екологічних знань не може служити критерієм екологічної культури, оскільки сам по собі він не призводить до творчої реалізації цих знань, використанню їх в різних життєвих ситуаціях. Наукові екологічні знання повинні стати глибоко осмисленими і усвідомленими, перетворитися в переконання, набути статусу екологічних імперативів, “золотих правил” людства.